

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VIII istungjärk.

177. koosolek.

3. novembril 1931.

Sisu:

1. Teatamine Vabariigi Valitsuse otsuse eelkrediidi avamise asjus komisjoni andmisest.
2. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest oktoobrikuul.
3. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — redaktsioon.
4. Maavalitsuste ja maavolikogude kaotamise seadus — A. Lauri, J. Saare, A. Kornell'i ja G. Lorenz'i ettepanek.
5. Koosseisu ja kodukorra komisjoni esitis Theodor Schmidt'i vahialla võtmise asjas.
6. Sotsiaalkomisjoni esitis, võtta teadmiseks konventsiooni eelnõu sunni- ehk sundusliku töö kohta.
7. Riigikogu kantselei koosseisu muutmise seadus — I lugemisel.
8. Kaubalaevajahi kutse omandamise seaduse §§ 4, 5 märkus 1 ja 8 muutmise seadus — I lugemisel.
9. Eesti Maapanga 8% ümberlaenustamise pantkirjade väljaandmise seadus — I lugemisel.
10. Riigimõisade valitsuse põhimäärus — I lugemisel.
11. Maaseadusega võõrandatud maade peale kinnistatud hüpoteekide kustutamise seadus — III lugemisel.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 17.15 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

1. Teatamine Vabariigi Valitsuse otsuse eelkrediidi avamise asjus komisjoni andmisest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. Vabariigi Valitsuse 28. oktoobri 1931. a. otsuse Teedeministeriumile 1931/32. a. lisaelarve nr. 1 arvel Kr. 40.000.— suuruse eelkrediidi avamise asjus rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu.

2. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest oktoobrikuul.

Sekretär kannab ette tähendatud teadaande. (Vaata 177. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 3.)

3. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Freiberg**.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

4. Maavalitsuste ja maavolikogude kaotamise seadus — A. Lauri, J. Saare, A. Kornell'i ja G. Lorenz'i ettepanek.

A. Lauri ettepanekul antakse seaduse eelnõu üldkomisjoni.

5. Koosseisu ja kodukorra komisjoni esitis Theodor Schmidt'i vahialla võtmise asjas.

Kosseisu ja kodukorra komisjoni aruandja **A. Lep s**: Rkl. Theodor Schmidt on süüdi mõistetud Rahukohtu nuhtlusseaduse §§ 29 ja 38 ja Uue nuhtlusseaduse § 532 p. 3 põhjal, ja karistatud 6-kuulise vangistusega. Selle otsuse täitmiseks pöördus Kohtu- ja siseminister Riigikogu poole esitusega, milles palutakse Põhiseaduse § 49 põhjal Riigikogu nõusolekut rkl. Theodor Schmidt'i vahialla võtmiseks. Koosseisu ja kodukorra komisjon on käesoleva asja läbi vaadanud ja leidnud, et rkl. Theodor Schmidt'i poolt kordasaadetud tegu kuulub kergemate liiki ja ei ole sellase iseloomuga, et karistuse kandmist ei oleks võimalik edasi lükata, ja arvesse võttes, et IV Riigikogu volitused varsti lõpevad, koosseisu ja kodukorra komisjon leidis, et käesoleval juhul võimalik on vahialla võtmist edasi lükata kuni rkl. Theodor Schmidt'i Riigikogu liikme volituste lõppemiseni. Seepärast teen ettepaneku,

Riigikogu, kuulates ära Kohtu- ja siseministri esitise 2. juulist 1931 sub nr. 701 Riigikogu liikme Theodor Schmidt'i vahialla võtmise asjas, otsustab:

Põhiseaduse § 49 teise lõike põhjal lükata edasi kuni Riigikogu IV koosseisu volituste lõpuni Riigikogu liikmele Theodor Schmidt'ile määratud kuuekuulise vangistuse ära-
kandmine.

Esitis võetakse vastu.

6. Sotsiaalkomisjoni esitis, võtta teadmiseks konventsiooni eelnõu sunni- ehk sundusliku töö kohta.

Sotsiaalkomisjoni aruandja A. Sirro: Sotsiaalkomisjon, läbi arutades konventsiooni eelnõu sunni- ehk sundusliku töö kohta, ühines Vabariigi Valitsuse seisukohaga, võtta konventsioon teadmiseks. Kuna konventsiooni eelnõu ei oma tähtsust Eesti kohta ja kuna seega ei ole põhjust selle konventsiooni ratifitseerimisega rutata. Sotsiaalkomisjon paneb ette võtta vastu esitis:

„Riigikogu otsustab:

Võtta teadmiseks konventsiooni eelnõu sunni- ehk sundusliku töö kohta.“

Esitis võetakse vastu.

7. Riigikogu kantselei koosseisu muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Voiman: Käesoleva eelnõuga vähendatakse vanemate kantseleiametnikkude-kiirkirjutajate — arvu kolmelt kahele.

Vähendamine on tingitud töö hooajalisest iseloomust, kuna Riigikogu koosolekute vaheaegul jätkub kahest vanemast kantseleiametnikust-kiirkirjutajast, koosolekute ajal aga ei jätku ühe, vähendatava, vanema kantseleiametniku - kiirkirjutaja tööjõust. Sellepärast Riigikogu juhatus on otsustanud kaotada ühe määralise vanema kantseleiametniku-kiirkirjutaja koha ja viia ülevastav krediit eelarves mitmesuguste tasude litera alla selleks, et Riigikogu koosolekute ajaks oleks võimalik palgata selle rahaga kolm ajutist kiirkirjutajat, makstes neile tasu tunniviisi.

Teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

8. Kaubalaevajahi kutse omandamise seaduse §§ 4, 5 märkus 1 ja 8 muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Lep s: Käesolev seadus on puhttehnilise iseloomuga ja on tingitud Merekoolide seaduse muutmisest. Üldkomisjon on Vabariigi Valitsuse ettepanekus vaid paar redaktsioonilist parandust teinud, seepärast ei ole põhjust seaduseelnõu juures pikemalt peatuda, ning teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

9. Eesti Maapanga 8% ümberlaenustamise pantkirjade väljaandmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja O. Suursöö t: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Üks osa meie põllumajandusest on sattunud õieti suurtesse raskustesse tänu sellele, et nad omalajal võrdlemisi hea turukonjunktuuri juures tegid laene põllumajanduslikuks otstarbeks: paremaid tehnilisi abinõusid muretsedes, maaparanduse tööde läbiviimiseks j.n.e. Nüüd aga, kus aasta-aastalt põllumajanduse saaduste hinnad tuntuvalt langenud, kus turukonjunktuur on palju halvemaks muutunud, selle tagajärjel on sel ajal, hea konjunktuuri ajal, tehtud laenud muutunud raskeks oma lühiajaliste tähtaegade ja kõrge protsendi tagajärjel. Käesoleva seaduseelnõuga tahetakse sellele osale põllumajandusest selles mõttes vastu tulla, et põllumajanduse lühiajalisi laene, mis on erapankadest ja eraisikute käest võetud, tahetakse võimaldada üle viia pikaajalisteks ja odavamaprotsendilisteks sarnasel teel, et Eesti Maapangast võimaldatakse välja anda ümberlaenustamise pantkirje, ja võlgnikud võiksid saada maapangast laenu nende pantkirjadega, kui nad kokkuleppe saanud võlausaldajaga, et see on nõus võla tasuks vastu võtma neid pantkirju. Pantkirjad on nähtud ette 8%, ja selles mõttes võib loota, et osa ühis- ja erapanke on nõus neid pantlehti võlgade katteks vastu võtma. Et 8% põllumajanduses väga kõrge protsent, siis on leitud võimalikuks neid 8-protsendilisi pantlehti laenusajale välja anda odavama protsendiga, ja nimelt 6%; sellest oleks 5½% intresse ja ½% oleks administratsiooni kulusid. Nüüd tekib 2½%-line vahe, see vahe saaks kaetud asundusekapitalist. Sellelega oleks põllumajandusele võimaldatud odavamaprosendiline laen, selle laenu maksimaalne pikkus on nähtud ette 24 aastat, tähendab pikaajaline, teisest kandist on pantkirjadel sarnane protsent, et ikkagi pankadel ja erapankadel oleks mõtet neid omandada, sest see protsent on kõrgem kui harilikult jooksvalt arvelt praegu saadav protsent. Rahaasjanduse komisjon kaalus selle seaduseelnõu läbi ja leidis, et kuigi küsitav on, kui suurel määral ja kuipalju suudetakse neid pantkirju paigutada praegu turul, sest nagu teada, on ka pankades olukord praegu sarnane, kus reserve ei tahta pikemaks ajaks kinni panna, vaid võimalikult likviidselt püütakse hoida, siis ometi põhimõttelikult tunnistati, et see seaduseelnõu ilmingimata põllumajandusele

kasuks tuleb sel määral muidugi, kui võrri võimalik on pantlehtedele turgu leida. Sel eeldusel võeti ka seaduseelnõu rahaasjanduse komisjonis ühemeelselt vastu, ja rahaasjanduse komisjoni nimel panen ette, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

R. Kuris: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Põllumeeste, asunikkude ja väike- maapidajate koonduse Riigikogu rühma nimel on mul au teatada, et meie rühm põhimõttelikult pooldab seda seaduseelnõu ja hääletab tema poolt. Sellel seaduseelnõul on kahjuks hulk nõrku külgi ja puudusi, mida meie rühm siis, kui valitsus või ta esindajad seda ei tee, kavatseb II lugemisel vastavate ettepanekutega parandada.

Mis puutub seaduseelnõusse enesesse, siis peab ütleva, et ta kahjuks on jäänud hiljaks. Tema oleks pidanud vähemalt pool aastat varem tulema. Ta oleks pidanud sel ajal tulema, kui veel ei olnud üldised majanduslikud raskused põllumajanduses niivõrt tunduvad kui praegu. (V a h e l h ü ü e.) Ma räägin poolt, kuid tahan kinnitada, et ta hiljaks on jäänud ja oleks pidanud tulema varem. Kui käesoleva seaduse ilmumine senini on veninud, siis ei ole täiesti arusaadav ei minu rühmakaaslastele, ei ka mulle, mispärast selle juures niikaua on viivitatud. Lõppude-lõpuks see on ikka harilik pantlehtede väljaandmise seadus ja selle kiiremaks esitamiseks erilisi raskusi ei oleks tohtinud olla. Kuid käesoleva seaduseelnõu valmistamisel terve raskus oli kogunud seaduseelnõu ajakirjandusliku propaganda peale. Meie lugesime peaaegu igal nädalal ajalehest, mis see või teine minister või komisjon tegi, kuid selle juures liikus seaduseelnõu ise väga pikka-mööda edasi. Teda oleks väga hästi võidud vastu võtta kevadisel istungjärgul, siis oleks sellest põllumajandusele ka seda kasu olnud, mis sellest loodeti.

Edasi, selle seaduseelnõu juures paistab silma see joon, et ta tahab peamiselt neid summasid ära kasutada, mis asunikkude ja riigirentnikkude poolt on kokku maksetud maapanga juures asuvasse asundusekapitali. Kahtlemata, kui seaduseelnõu vastu võtame, siis need ülesanded, mis Asundusekapitali seaduses ette nähtud ja mis isenesest väga tähtsad, kannatavad eriti palju krediitide vähendamise all. Alles täna olin ma ühenduses ühe maapanga juhtiva tegelasega, kes ütles, et praegu on maapangas tuhat asunikkude palvet ehituselaenu saamise kohta rahuldamata sellepärast, et ei ole tarvilikku krediiti asundusekapitalist.

Peale selle on umbes 300 maaparanduse laenu palvet samuti krediidi puudusel rahuldamata. Kahtlemata muutub neile edaspidiste laenude andmine veel raskemaks. Siin oleks pidanud Vabariigi Valitsus leidma teisi allikaid ja minu arvates oleks neid hea tahtmise juures võinud leida. Meie teame väga hästi, et kui Scheel ja Co raskustesse sattus, siis oli üks nõupidamine Riigivanema juures, kus kõneldi suurtest summadest, mis taheti anda neile töösturitele, kes Scheeli pangaga olnud ühenduses.

Kahtlemata on valitsusel õigus, kui ta on seisukohast välja läinud, et 8% põllumajandus kanda ei suuda, ja sellepärast tahan mina küsida, kas ei ole ka 6% veel meie praeguse põllumajanduse olukorra juures põllupidajale ülejõu käiv.

Siis on veel üks raske küsimus, millest mööda minna ei saa, see on pantkirjade turu küsimus. Siin juba aruandja ütles õigusega, et see on problemaatiline ja raskem ülesanne, aga hea lootuse peale saab siiski vast neid ära mahutada. Ma olen püüdnud neid asju analüüsida ja pean ütleva, et pantkirjade äramahutamise ei ole sugugi kerge, vaid üks raskem ülesanne. Ainuke reaalne võimalus näib olema see, kui selleks Pikalaenu Panga juures leitakse valitsuse poolt tarvilikud summad, millega neid pantkirje ostetakse.

Samuti on maapanga hindamise kord raske. Laenusumma, kui arvesse võtta, et maapanga hindamine võrreldes turuhindadega on väga tagasihoidlik — on väike. Ka seda oleks pidanud suurendama.

Alles kevadise istungjärgu lõpu Vabariigi Valitsuse esitel võeti vastu seaduseelnõu endise Eestimaa mõisnikkude maakrediitseltsi põhikirja ümberkorraldamise kohta. Sel puhul oli Vabariigi Valitsus arvamisel, et maakrediitseltsi põhikirja ümberkorraldamisega pidid need põllumehe lühiajalise krediidi raskused korraldatud olema. (V a h e l h ü ü e.) Igatahes härra Riigivanema kõne stenogrammist, kus see küsimus üksikasjalikult puudutatud, — on tema mõtte kokkuvõte, et endise Eestimaa maakrediitseltsi elustamine on see üks ja esimene abinõu selleks, et põllumeest lühiajaliste võlgade koormast üle aidata. (V a h e l h ü ü e.) Ta ei öelnud, et see on ainuke abinõu, vaid üks esimestest. Nüüd aga on pool aastat mööda läinud ja mis on tehtud? Kus on need valitsuse sammud, mis sel alal astutud? — Sellest ei ole meie midagi kuulnud.

Kui pantlehtede äramahutamise raskuste peale komisjonis tähelepanu juhtisin, siis

ütles üks põllumeeste kogude tegelastest. et mis siis, — saab, saab; ei saa, ei saa, — midagi ikka teha ei ole. Kui sellest seisukohast välja minnes seadusi tehakse, siis on see eksitus. Peaks tõsiselt kaaluma põllumajanduse häda ja kiires korras tarvilikud järeldused tegema. See seadus on abiks nendele, kes kannatavad kroonilise põllumajanduse raskuse all. Kuid kogu meie põllumajandus on raskustes. Aga põllumajanduse raskuste kõrvaldamiseks ja põllumajanduse krediidi hõlbustamiseks ei ole meie praegune valitsus, kahjuks mingit sammu astunud.

L. J o h a n s o n: Austatud Riigikogu liikmed! See käesolev seadus on üks neist, millega tahetakse kergendada neid raskusi, mis praegu maal põllumeestel on. Kahtlemata ka sellel seadusel oma head tagajärjed võivad olla, kuid selle seaduse osaliseks saab ainult osa neist maaomanikkudest, kes on raskustesse sattunud. Muidugi selle küsimuse juures oleks paras koht ka arutada, miks need põllumajapidamised raskustesse on sattunud. Need põhjused, mis härra aruandja nimetas, ei ole ainukesed. Muidugi üldine kriis on siin ka kaasa mõjunud, aga peale selle on ka teised tegurid olnud ja muu seas võiks neid mööda minnes nimetada. Meie agroomiline nõuanne on sagedasti väga halb olnud just põllumajapidamistele laenude tegemise suhtes, ja selle tagajärjel on koormatud talud liiga suurte laenudega. (V a h e l h ü ü e.) Ka ajakirjandus. Ka teisest küljest vahetalitajad, need, kes põllumajanduse saadusi turule toimetavad, on eksinud põllumehe vastu väga suurelt ja rängalt. Need kasud, mis 1925. kuni 1929. aastani saanud eksportärid, näiteks karjasaaduste väljaveo pealt, ulatuvad üle 600 miljoni, ja see kasu, mis nad võtavad, on kahtlemata liigkasu. Sedasama peab korduvalt ütleva ka tapamajade kohta. Tapamajade küsimus ei ole kaugeltki veel lahendatud, ja selle all meie põllumajapidamised kindlasti praegu kannatavad. Sellel alal ei ole ühtki sammu astutud, ja kui mõnelt tapamajalt ära võetakse krediit, ega see ei ole veel asja lahendamine. Praegu kaevatakse, et põllusaaduste ja karjasaaduste hinnad on madalad. Väga tabavalt oli ühes lehes toodud karikatuur selle kohta, et hinnad on tõesti langenud ja et linnas selle rahaga, mis talupidaja saab looma eest, mida ta linnas ära müüb, võib saada söögimajast karbonaadi. Mis on selle sisu? Selle sisu on see, et turg on

korraldamata. Põllumajanduse saaduste turg ei ole tarvilikult korraldatud, ja selle alla kannatab põllumees. Põllumees saab madala hinna, aga tarvitajate kätte läheb liiga suure vahekasuga. Ka selle küsimuse peale peab tähelepanu juhtima, iseäranis siis, kui niisugune seadus, nagu see, aset leiab. Aga ega ainult need põllumajapidamised ei ole hädas, kellele see seadus abiks tuleb. Oksjonilaine on ulatanud ka väikemajapidamistesse ja kalameeste küladesse. Praegu, kui võtame näiteks peipsiäärset vallad, siis näeme, et ka kalamehe onnikene ja maalapikene langevad oksjonilainete alla. Ta ei ole küll pangalt laenu teinud, vaid kaupmehelt, ja need kaupmehed lasevad kalurite majad maha müüa. Ja ise on nad ostjad. Pärast annavad edasi rendi alusel ja hakkavad jälle nende pidajaid ekspluateerima. See häda, mis praegu maal valitseb kehvikute keskel, on karjuv. Maanteede ääres käivad lapsed, näiteks peipsiäärsetes valdades, möödaminejatelt armuandeid kerjamas. Nad kerjavad sellepärast, et nad on näljas. See seisukord, mis praegu valitseb peipsiäärsetes valdades, Mustvees ja Lohusuus ja mujal, see ei ole enam alatoitus, see on tõsine nälg. Selle peale peab Vabariigi Valitsus tähelepanu pöörama ja abinõusid otsima, kuidas neid inimesi üle talve lasta elada. Nende seisukorda teavad kohapealsed võimud, aga seda tahetakse varjata keskvalitsuse eest. Suvel, kui Riigivanem Lohusuust ja Mustveest läbi sõitis, siis kohapealne ülemus keelas kehvikutele, kel närusemad riided, maanteede äärde ilmumise ära, et Riigivanem ja saatjaskond ei näeks, missugune viletsus seal valitseb, vaid näeksid ainult lilledega koorekihti. Ja neid teateid ei ole ma saanud mitte ajalehtedest, vaid olen saanud mõni päev tagasi kohapeal käies otsekohestest allikatest. Ja ülemusel on väga hästi teada, missuguses viletsuses rahvas maal elab, aga see ülemus nagu Vene ajal katsub kehvat rahvast siis, kui rahvaesindus sealt läbi sõidab, kõrgemad valitsusevõimud sealt läbi sõidavad, katsub seda rahvast kõrvale suruda ja teda varjata.

Riigi metsatööstuses on tööpalkasid selle tagajärjel, et niipalju näljaseid inimest tungib metsa, iga puu juurde, mis raiumisele on määratud, on tööpalkasid vähendatud kuni 1 kroonini. Üks kroon makstakse metsaraiumise pealt, kus inimesed peavad metsas külma käes olema. (V a h e l h ü ü e.) Päevapalk on 1 kroon. See seisukord, mis praegu valitseb kehvikute keskel üle maa,

aga eriti just neis vaesemates külates, nagu seda on peipsiäärsed, on juba sarnane, et selle peale tuleb tähelepanu pöörata. Ja kohalikud inimesed on just minu poole pööranud, et mina mitte ei paluks seda, vaid et ma nõuaksin, et riigi tagavaradest juhitakse nendesse nälgivatesse küladesse, kus lapsed juba maantee ääres kerjavad, leiba, mida on tagavaras riigi aitades olemas. Praegu võtavad kaupmehed 18 senti leivanaelast, kuigi selle suurfirma, kelle käes teraviljamonopol, aidad seal on vilja täis.

Ja ühtlasi tuleb abinõusid tarvitusele võtta, et nende inimeste hooned ja maalapikeseid ei lähe oksjonihäämri alla, ja et nad käesoleval talvel mitte täiesti välja ei sureks. See on ka Vabariigi Valitsuse kohustus, ja seda on õigus nõuda ka peipsiäärsetel küladel. (V a h e l h ü ü e.) 18 senti kilost. Siin maksab 15, aga seal maksab 18. See on siiski palju, kuna peipsiäärsed kalamehed müüvad kala, mida nad püüavad, ja mis siin 40 senti kilo maksab, seal 35 senti 2 kilo. Sellest on näha juba, missugused sissetulekut seal on olemas. See seisukord, mis praegu valitseb Mustvees, Lohusuus ja teistes peipsiäärsetes kohtades, on kisendav, ja sellele tuleb tähelepanu pöörata.

M. Laarmann: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Põllumeeste rühma seisukohast välja minnes pean tähendama, et meie samal seisukohal oleme, millisele koondusrühma esindaja siin oma kõne algul tähendas; meie tervitame käesoleva seaduse ilmumist.

Eelkõneleja härra Kuris tähendas õieti, et käesoleva seaduse ilmumine on hiljaks jäänud. Kui see seadus oleks jõudnud varem ilmuda, siis vististi oleks ta suutnud kaasa aidata selleks, et põllumajanduses ei tuleks nii teravalt esile need raskused, mille tagajärjel kokku varisemas üksikud majapidamised. Riigikogu ei ole aga see koht, kus arutada tuleks, kes selles viivitamises süüdi on. Süüdistajad peaksid oma ridadele pilku heitma ja vaatama, kes selles süüdi.

Mis puutub sellesse, et see seadus tigu-sammul on edasi liikunud, siis ei või seda öelda. On õigus, et Scheel'i panga päästmise seadus või kuidas seda seadust nimetada, väga kiiresti läbi läks. Kui aga käesoleva seaduse arutamiseks 3 koosolekut tarvitati, siis peab ütlema, et üks rühm tegi kõik selleks, et seda seadust ei saaks ühel koosolekul vastu võtta. Nõuti kõik-

suguseid andmeid. Vist ei oleks saadud ka viimasel koosolekul seda seadust vastu võtta, kuid õnneks puudusid sellelt koosolekult härra Kuris ja teised, kes oma kõnedega kõige rohkem aega viitsid ja andmeid nõudsid. Selle läbi suutis rahaasjanduse komisjon selle seaduse vastu võtta lühema ajaga.

Ma mäletan teisi seadusi, mis pidid põllumajanduse saneerimiseks kaasa aitama. Võtame Teravilja kaitseseaduse. Missuguseid põhjusi ja põhjendusi toodi seal ette selleks, et selle seadusega viivitada, et see üldse seaduseks ei saaks. (V a h e l h ü ü e.) Isegi niikaugele mindi, et ühelt poolt arvati, et seda seadust, Teravilja kaitseseadust, üldse vaja ei ole. Nagu mäletate, olid mitmed rühmad selle seaduse suhtes eitaval seisukohal. Praegusel korral on meie hulgas vähe neid, kes julgeksid tõendada, et Teravilja kaitseseadus mõju ei ole avaldanud, tarvilik ei ole olnud põllumajanduse tervendamiseks. Tuletame näiteks meelde ka tolliseadusi, mis pidid kaitsma põllumajanduse saadusi. Mul on meeles, kuidas üks rühm komisjonis seaduse arutamisel puudus, nii et sel korral see väga imelik nähe esile tuli, ja see seadus opositsiooni poolt läbi kukutati, ning alles Riigikogus sai võimalikuks tollitariifide muutmist läbi viia. Üldse pean ütlema, et praegune valitsus kaunis ruttu on talitanud ja ta on suutnud nii mõnegi seaduse läbi viia ning seega põllumajanduse kaitseks kaasa aidata. See on õige, nagu härra Kuris tähendas, on praegune valitsus ametis olnud... (V a h e l h ü ü e.) Härra Fuks ütleb, et ligemale 7 kuud. Ma ei taha selle vastu väielda, see on igatahes rohkem kui pool aastat. (V a h e l h ü ü e.) Peame tööle au andes tunnistama, et siin palju tehtud on. Aga peaksime küsima, kus teised Majanduseministrid ja Põllutööstusministrid olid, kui põllumajandus samuti kaitset vajab. Ma arvan, et ega need etteheited meid kaugele ei vii, aga hea oleks, et enne, kui meile etteheited tegema tullakse, oma suhtes natuke ümber vaadataks. (V a h e l h ü ü e.) Vast teie õiendate isekeskis neid asju, mida omavahel räägite. Mina räägin üldiselt.

Kui vaadata käesolevat seadust, siis peab ütlema, et see tööpoolest võib aidata paljusid põllumajapidamisi, kes endisel ajal on sattunud võlgadesse, kui konjunktuur hoopis teine oli. Minu arusaamise järele oli selleaegne seisukord sarnane, et talu majapidamine võis loota, et ta suudab võlgasid tasuda, kuna saaduste hinnad olid

siis teised. Praegusel korral on tõepoolest otse võimatu arvata ja loota, et põllumajapidamine oma jõuga võlgasid ehk võlaprot-sente tasuda suudaks. (V a h e l h ü ü e.) Et see seadus ei päästa kõiki, seda ma usun, aga et see kaasa aitada suudab, seda ma usun ka. Kui härra Kalbus ütles, et see seadus ei päästa, siis, nagu ma mäletan, ütles sedasama üks keskriühmadest komisjonis. Ma pean kinni naelutama asjaolu, et koonduse rühma kuuluv mees, nimelt härra Fuks, hääletas üksi vastu § 18 ja lõpuks, kui tuli lõpuhääletamine, siis ta jäi erapooletuks, ei saanud kaasa hääletada. Minu arvates igatahes see meelemuutus on rõõmustav, kui nüüd ka see rühm oma esindaja suu läbi kuulutab, et see seadus neile vastuvõetav. (V a h e l h ü ü e.) Kuigi meelemuutus hilja tuleb, on minu arvates siiski hea, kui ta üldse tuleb.

R. Kuris (fakt. märk.): Mina fakti-lise märkusena tahan tähendada, et härra Laarman'i poolt ettetoodud asjaolu ei vasta tõelusele. Olen seadust pooldanud, hääletanud selle poolt, ja seepärast ei ole need ettetoodud asjaolud põhjendatud. Mis Teravilja kaitseseadusesse puutub, kus puudutati üht rühma, siis mäletan, et üheks rühmaks, kes tegi raskusi Teravilja kaitse-seaduse vastuvõtmisel, oli põllumeeste kogude rühm. Nende inimene muu seas astus isegi tagasi aruandja kohalt ja saboteeris.

J. Fuks: Lugupeetud Riigikogu liik-med! Täiesti üllatusena oli meile see, mis ütles siit kõnetoolilt üks koalitsiooni rühma juhtiv Riigikogu liige, nimelt härra Leopold Johanson, et suvel Riigivanema K. Päts'i ringsõidu ajal on tõrjutud vaesemaid tee-äärest eemale ja seda au ning paistust osaks saada lastud vaid jõukamatele. Sel-lest sõidust jõudis Riigivanem Päts järe-ldusele, et maa on presidendi valimiseks küps. See oli kogu kokkuvõtte sellest sõi-dust. Need maarahva hädad olid teeäärest kaugemale peidetud ja väga hea on, et need hädad siit kõnetoolilt koalitsioonis olevate rühmade poolt tähelepanu leidnud. Häda on tõesti maal suur, ja seda häda võib ai-data ainult praegune valitsus, kelle koaliti-siooni kuuluvad härra Leopold Johanson ja Mats Laarman. (V a h e l h ü ü e.) Sot-sialistlik rühm kuulub valitsusse. Teie olite enne rühma esimees. Kui meie varemalt koalitsioonis olles Riigikogu kõnetoolilt või komisjonides mõnd küsimust puudutasime, siis seletasite teie, et mis teie siin sellest

räägite, eks pöörduge oma ministri poole, teil ministrid valitsuses. Teil, härrad sot-sialistid, on praeguses valitsuses Teedemi-nister, kes hädaabitöid korraldab, teie rüh-mast on Hariduse- ja sotsiaalminister. See nutulaul... (V a h e l h ü ü e.) Ma ei taha öel-da, et silmakirjalik, ta on tõe alusel, härra Johanson, ja arvan, et härra Johanson'il, kui ühe suurema rühma juhil, tuleks valit-susele küll südamele panna, et valitsus kõi-ke seda teeks, mida Teie täna kõnetoolilt nõudsite. (V a h e l h ü ü e.) Härra Johan-son'i väited on teistsugused, kui seda on maapanga juhatusel, nimelt nagu seletanud ajakirjandusele härra Jans ja nagu ajakir-janduses ära toodud, et meie üldist põllu-majanduslikku seisukorda ei saa pidada katastroofiliseks. (V a h e l h ü ü e.) Veel parem, kui maapanga juhatuse seisukoht, ja 136 oksjonile määratud talu olukorra uurimisel on selgunud, et mitte majanduslik kriis ei ole põhjuseks olnud, et talud pank-rotti läinud, vaid põhjused on mujal, nii se-letab maapanga juhatus. Ja maapanga ju-hatuse kokkuvõttes on öeldud, et need andmed ei ole üldised, vaid nad paku-vad teatud pilti, et oksjonid on väljaspool majanduslikku kriisi. Meie seda seisukor-da ei jaga. Usume, et need oksjonid on tul-nud seepärast, et põllumajanduse saadused on hinnas langenud, ja et vaheltkauplejate kamp on palju rohkem vahekasu võtma ha-kanud. Sellele juhina ma härra Johanson'i tähelepanu.

Kui vaatame härra Laarman'i väiteid, siis muidugi see ei aita meid, ei päästa põllupidajaid, kui süüdlasi otsime, vaid tõesti parem oleks olnud, kui kevadel oleks käesolev seadus mõisnikkude maakrediit-seltsi uuendamise seaduse asemele vastu võetud. Kevadel panid põllumeeste kogud maakrediitseltsi seaduse peale suurt rõhku, ja jätsid käesoleva seaduse kõrvale. Härra Laarman tähendas, et see valitsus ei ole veel kuut kuud töötanud. Härra Laarman arvas muidugi suvised kuud välja. Kui 26. augustil meie erakonna keskkomitee Riigi-vanemale märgukirja esitas, et oleks tarvis põllumajanduseturgu korraldada j.n.e., siis tähendas Riigivanem, et valitsuse liikme-dest on kõigest 3 koos, — kes on suvitama läinud, kes sõidab ringi. Seepärast oli va-litsus teguvõimetu. Arvatavasti tuleb siis see teguvõimetus aeg välja jätta valitsuse east. Vaatame aegu mõni aasta tagasi, kui Rahvasteliidu kaasabil 1.350.000 inglisma-laenu tehti, siis juhiti meie rühma poolt tähelepanu sellele, et oleks tarvis põlluma-jandusele sellest laenust suuremat osa

abiks anda. Selleks otstarbeks anti 350.000 inglismae Pika-laenu panka, ja teine osa läks Eesti Panka. Võib-olla sel ajal pandi kurja juur, et põllumajandus pikaajalist krediiti ei saanud, et lühiajalisi laene ära tašuda. Nüüd on siis talud raskes seisukorras. Kui mineval aastal arvati, et Teravilja kaitseseadus päästab, siis mineval aastal ta oli abiks, sest rukki eest, mille hinnaks kogumehed nõudsid 20 senti kg, makseti 17,5 s. kg. Sel aastal on rukki-saak 30% vähem, seega ka on tootmiskulud palju suuremad, aga rukki hinnaks määrati 15 senti kg, see tähendab 246—250 senti puud. Ja kui nüüd talumehed selle hinnaga ei müü, siis on see kogumeeste teene, kes valitsuses niisuguse väikese rukkikilogrammi hinna on määranud.

Mis nüüd sellesse puutub, et härra Laarman tahtis veeretada süü põllumeeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse rühmale, et see on Teravilja kaitseseaduse arutamisel takistanud seadust, siis see ei olnud mitte nii. Siin härra Kuris tähendas juba faktilise märkusena, et härra Tonkman, kes oli selle seaduse aruandja, ja nõudis rukkile kaitsetolli, ja kui kogumeeste rühmas arvamised lahku läksid, astus tagasi, aruandjaks valiti härra Suursööt, kes seaduse Riigikogus aruandjana läbi viis. Aga seda kaht kuud, millal seda seadust arutati, kasutasid kaupmehed spekulatsioonide otstarbel ära. (V a h e l h ü u e.) Igatahes see sisseveetud rukis oleks tulnud sügisel arvele võtta, aga see rukis oli ära kadunud, ja üks osa sellest rukkist valgus maale ja tingimata osa sellest rukkist tuli möödunud sügisel riigile tagasi kallima hinnaga. (V a h e l h ü ü d e d.) Kui mina nüüd selle päevakorras oleva seaduse juurde tagasi tulen, siis härra Laarman märkis, et § 18 juures ma olevat vastu hääletanud. Ma ütlen: hääletasin jah vastu ja seda järgmistel põhjustel. Ma ei pea loomulikuks, et § 18 põhjal võetakse asundusekapitalist see 2%-line vahe. Kas meil ei ole Hooveri kava juures 350 miljonit senti sõjavõlgasid sel aastal tasumata jäänud, millega saaks põllupidajaid aidata, aga nüüd tullakse asundusekapitali juurde ja võetakse sealt see vahe. Asundusekapitalist on käesoleval aastal asunikudele määratud 170-miljonisendilise ehituselaenu ainult 48% välja antud, pooled asunistest on raha puudusel rahuldumata. Siis uussakslastele tuleb tasu maksta, see tuleb ka asundusekapitalist. (V a h e l h ü ü e.) Seda hullem, kui landesväär ka saab. — Kui vaatame asundusekapitali tegevust, siis peab üt-

lema, kas tõesti valitsus ei leidnud muud allikat, millega see 26 miljonit senti protsendivahet katta, kas valitsus mitte paar-kümmend miljonit ei leia mujalt kuskilt, kui asundusekapitalist, kus isegi sõrmed põhjas on? Meie asundusekapital töötab praegu 75-protsendilise eelarvega, rahad ei laeku mitte. Sellepärast hääletasin mina selle paragrahvi vastu, nimelt et mitte halvata meie asundusetegevust. Meile heidetakse ette, et rühm venitab asundusetegevuse lõpetamisega ja igasuguseid oletusi lastakse sellejuures lendu. Kuid meie rühma huvides on, et asundusetegevus peaks edasi kestma asundusekapitali seaduse alusel. Ma märgin siin ka ära, et Riigikogus on vastu võetud Rahvamajade seadus ja asundusekapitali seadus näeb ette, et asundusekapitali eelarvest iga aasta 10 miljonit senti läheb rahvamajade ehitamiseks. Kuid seda pole võimalik olnud senini teostada. Valitsusel jääb välisvõlgade tasumise pikendamise üle suuri summe, mis ära kasutatakse ei tea milleks. Kuid asundusekapitalist tahetakse sedagi natuke, mis seal on, veel vähendada. Neil põhjustel olen mina § 18 tähendatud mõtte vastu, aga mitte terve seaduse vastu. Kui üldse seadust vaatame, siis toodi komisjonis ette, et vaevalt meil lähevad ühistegelised rahaasutused selle peale üle, et nad alandaksid oma senist laenuprotsenti, mis on 10—14% — 8% peale. Kogu nende laenu on praegu kindlustatud kindlate käemeestega ja obligatsioonidega. Võib-olla üksikud on tõesti nõrgad shirandid ja seal ehk ühistegelised asutused alandavad protsenti selle tõttu. Mul oli näiteks Palamuse põllumeeste esindajatega juhus kõnelda selle üle, ja seal oli üks laenuhoiu ühisuse tegelane, kes ütles, et vaevalt küll ükski laenuhoiu ühisus läheb selle peale välja, et ta viib oma põllumeestele antava võla 8% peale. Teiseks võib tähendada, et komisjonis seletas meie Eesti Panga esindaja, et Eesti Panga põhikiri ei võimalda Eesti Pangale neid pantkirju vastu võtta. (V a h e l h ü ü e.) Eesti Panga esindaja seletas, et Eesti Panga põhikirja järgi ühe paragrahvi põhjal antakse laenu kuni 6 kuuks, kuna teine paragrahv näeb ette, et kuni 5 aasta peale väljaantud pantkirju võib vastu võtta Eesti Pank ainult valitsuse garantiiga.

Nii seletas Eesti Panga esindaja. Kuigi see seadus ei rahulda seda katastroofilist olukorda, mis maal praegu valitsemas, siiski ta on samm sinnapoole. Ja ma ütlesin võrdluseks niipalju, et kui lapsed nu-

tavad, siis vanemad annavad neile vahest petunisa ehk „lutti“, et neid rahustada. Ka see seadus on põllupidajaile üks petunisa.

Põllutöominister A. Jürman: Asjata oleks pikemalt peatuda selle juures, mis kõik need põhjused on olnud, mis põllumajanduse raskustesse viinud. On õige, et peale põllumeestest mitteäraolenevate põhjuste on rida neid põhjusi, milles põllumehed ise süüdi. Näiteks on üksikuid põllumehi, kes raskustesse on sattunud sel teel, et nad küllalt hoolikalt ei vaadanud ette laenude tegemisel ja tegid kulusid, mida nad siis ei oleks teinud, kui nad teadlikud oleksid olnud, et seisukord palju raskemaks läheb. Hindade langus on peapõhjus põllumajanduse raskustes. Ma võtsin põllumajanduse ekspordi hindade indeksi andmed aasta kohta kokku, — need andmed on võrreldud 1913. aasta andmetega, tähendab ennesõjaaegsete andmetega. Kui meie võtaksime ennesõjaaegsete hindade indeksiks 100, siis näeme, kuidas hinnad on arenenud. 1926. aastal on see indeks 122, siis võiksime öelda, et 22% on hinnad kõrgemad ennesõjaaegseist. 1927. aastal on indeks 131, 1928. aastal — 152, — see oli ka rekordhinnaks meie põllumajanduse alal, tähendab 52% kõrgem ennesõjaaegsetest hindadest. 1929. aastal oli indeks 139, 1930. aastal — 103, — tähendab, peaaegu ennesõjaaegsed hinnad, ja detsembris 1930 oli kõigest 80. Tähendab, eelmise aasta lõpul langesid hinnad madalamale, kui enne sõda. Käesoleval aastal on veel indeks kokku võtmata, kuid käesoleva aasta indeks oleks kindlasti madalam eelmisest aastast. Praegu peab meie põllumajandus töötama hindadega, mis on vähemad kui need, millega ta töötas enne sõda. Kui küsida, kuidas need ennesõjaaegsed hinnad võimaldasid põllumajandusel ära elada, siis teame, et need võimaldasid seda sellepärast, et väljaminekud põllumehel tol korral olid väiksed. Ma ei arva mitte ükski seda, et elatiskiimum, mis iga üksik inimene tarvitab, oli madalam, vaid kogu elu oli palju lihtsam. Nüüd enam ei mõisteta nii lihtsalt läbi saada, kui enne sõda, 1913. a., elati. Kui nüüd on hinnad madalamaks läinud, kui tol ajal, siis paratamata peab põllumees kahjuga töötama.

Eeltoodu annab pildi, et seisukord on raske. Aga meil ei ole ükski raske seisukord, vaid seisukord põllumajanduse alal on raske pea üle kogu maailma. Ei tea ühtki riiki, kus oleks kerge või kus olukord oleks rahuldav. Küll aga võime seda

näha, et seisukord paljudes riikides on raskem kui meil. (V a h e l h ü ü e.) Olete ükskõikne, meie küll ei ole. Meie teame, et Taani on hädas, nii et ta ei tea, mis ta teeb. (V a h e l h ü ü e.) Mis seal tuldi vastu? (V a h e l h ü ü e.) Olete kuulnud kuke laulu, aga ei tea, kus kukk ise on. (V a h e l h ü ü e.) Vast suudeti niipalju abi anda, et osa riigi- ja omavalitsuse maksukohustusi täita. See abi oli 30 miljonit krooni. See näitab, missugune pöörane raskus seal valitsemas, kui osalise maksukohustuse täitmiseks on tarvis anda 30 miljonit krooni. Kui see täidab ainult osalist maksukohustust, missugused suured kohustused seal siis peavad olema! Tähendab rikkale Taanile on see seisukord üle jõu käiv, ja seal on Taani põllumehed ähvardanud seisma panna kogu põllumajanduse saaduste produktsiooni, et sellega tõsta hindasid. Edasi teame, et teised riigid on samasugustes raskustes, rääkimata Balkani riikidest, kus öeldakse, et seal ei ole praegu ühtki põllumajapidamist, mis ei oleks kooritud 100% laenudega, ja et ei ole mingeid väljavaateid neil, et nad suudaksid omi laene tasuda. Peasissetuleku allikaks on seal nisu ja mais, ja need on hinnas niivõrt langenud, võrreldes ennesõjaaegsete hindadega, et midagi ei saa, millest võiks kohustusi katta. (V a h e l h ü ü e.) Nüüd see näitab seda, et seisukord on tõsine igalpool, ja et on see palju tõsisem mujal, kui see meil on. (V a h e l h ü ü e.)

Kui nüüd edasi läheksime selle seaduse juurde, siis peaksime ütlema, muidugi see seadus ükski ei aita, see seadus ükski ei päästa, ei loo seisukorda, et põllumehed teeniksid, et nad oleksid väljaspool hädadohtu. Võtame need andmed ja rehkendame need ümber ja vaatame, kuipalju on põllumajandus kahe viimase aasta jooksul hindade poolest kaotanud. Võtame möödunud aasta ja käesoleva aasta hinnad ja siis näeme, et 1930. aastal hindade kaotus ulatus 11 miljoni kroonini. See on kaotus väliskaubanduse pealt. (V a h e l h ü ü e.) Käesoleval aastal on hinnad veel langenud, 9 kuu jooksul on langenud 4 miljoni kroonini eelmise aasta hindadega võrreldes. Kui võtaksime kaks viimast aastat 1930 ja 1931, siis võrreldes 1929. aastaga, on kaotus üle 20 miljoni krooni. Meie statistika keskbüroo andmed näitavad, et põllumajandusel on lühiajalisi laenusid 23 miljonit krooni. Tähendab, rahaga, mis kaduma läks hindade langusega, oleksime lühiajalised laenud kinni katnud. Aga sinna ei ole midagi parata. Meie ei suuda hindu tõsta sellepärast, et

hindade langus ei ole siseturul, vaid välis- turul, ja välisturu hinnad on praegu väiksed või ja liha alal. Kuid võid ja liha produtseerime meie rohkem, kui siseturg ära tarvitab. Ja reguleerida hindu Londoni või Berliini turul, seda ei suuda meie väike Eesti.

Kui jällegi uuesti selle seaduse juures peatuda, siis need etteheited selle seaduse kohta on liialdatud. Kui seda seadust ellu viia heatahtlikult, — ja heatahtlikud peavad olema meie ühispangad eeskätt, loodan, et nad on heatahtlikud, sest neile on tähtis saneerida põllumajandust, sest põllumajandusest olenevad ära ka ühispangad — siis ei ole lugu nii halb kui ette toodi. Kui põllumajandus kokku variseb laenued all, siis on kindel, et ka ühispangad kokku varisevad. Sest põllumajandus on ühispangade peaülevõlvajaks. Kui põllumajandus ei suuda oma kohustusi täita ühispangade vastu, siis on paratamata ühispangade kokkuvarisemine. Sellepärast peavad ka ühispangad olema heatahtlikud saneerimise kava vastu. Võime öelda, et see seadus tahab suurele osale põllumeestele vastu tulla, sest suurel osal põllumeestel ei ulata laenued üle 50% põllumehe varanduse väärtusest. Kokku meie põllumajandus on arvuliselt umbes 50% koormatud laenudega. Kui need laenued üksikute üksuste vahel ära jagada, siis on see laenukoormatuse protsent iga üksuse kohta väike. Statistika keskbüroo andmed ütlevad, et see protsent on natukene üle 12%. Aga selle seadusega võime vastu tulla neile põllupidajatele, kelle laenukoormatus ulatub 60% peale tema varanduse väärtusest. Siis seega võib öelda, et see võimaldab vastu tulla kaugelt suuremale osale põllumeestele, kui kreditorid ise nõus on võtma pantkirju.

Nüüd ma peataksin vähe nende pantkirjade juures. Kas need on sarnased pantkirjad, millest võib loota, et kreditorid võtaksid neid oma laenude asemel? Siin peab ütleva, et nad on sarnased. Praegu on pankadevaheline otsus, millest minu teada peavad ka kõik pangad kinni, et ükski hoiusmaomanik ei saa rohkem protsente tähtajaliste hoiusummade pealt kui 7% ja jooksvalt arvelt 6%. Pangad oma reserve pealt ei saa rohkem kui 5—6½%, kui teistele pankadele üle annavad oma kassareserve. Tähenab, need pantkirjad, mis siin on, võimaldavad summade mahutamist 8%. Sellega võiks siis igauks, kes on raha laenanud selleks, et protsente saada, anda nende pantkirjade vastu raha, sest talle on kindlustatud 8%.

Edasi, kas need pantkirjad on kindlad?

Peab ütleva, et neid pantkirju kindlustavad kõik talud, mille peale obligatsioonid välja antud, kogu maapank oma varandusega, ja maapanga põhikirja järgi vastutab ka riik, seega on siis ühtlane vastutus väga kaugele ulatuv nende pantkirjade eest, alates talude varandustega ja lõpetades riigi varandusega. Need pantkirjad peaksid seega olema täiesti kindlustatud, nii et selles mõttes kellelgi kahtlust ei võiks olla.

Nüüd edasi on siin kõige rohkem etteheiteid tehtud ja kahtlust avaldatud selle kohta, kas saavad ühispangad neid pantkirju kuhugi edasi mahutada, kui neil omal oleks tarvis vaba raha. Siin ma pean ütleva, et selleks on võimalused olemas. Ei ole õige see, mida rääkisid siin eelkõnelejad härrad Kuris ja Fuks, et neid pantkirju ei saa kuhugi mahutada, ei saa mahutada ka Eesti Panka. Lugu on siiski teine, need pantkirjad on sarnased, mida ühispangad võivad mahutada Eesti Panka. Mul oli täna hommikul veel sellest kõnet Eesti Panga presidendiga ja tema juhtis tähelepanu sama paragrahvi peale Eesti Panga põhikirjas, mille ma selle seaduseelnõu juures silmas pidasin, et võimalik on neid pantlehti ära mahutada Eesti Panka, ja see on Eesti Panga põhikirja § 51 p. 8-b. Eesti Pank annab välja kontokorrent-laenusid ja kontokorrent-laenude kindlustuseks võetakse vastu — ütleb punkt b — riigi poolt tagatud väärtpaperid, obligatsioonid ja vekslid kuni 80%-ni nende börsehinnast. (V a h e l h ü ü e.) Siis ei ole, kui neid ei ole olemas. Kui need pantkirjad välja antakse, saab meil börsehind olema. Nagu on Eesti Pank omandanud Pikalaenu panga, riigikassa tähtsusi, nii võib omandada ka neid. Siin ei ole mingit kahtlust, sest sellest oli juttu täna hommikul Eesti Panga presidendiga. Kui juhtub nii, et tarbekorral on ühispangal vajadus summade järgi, siis võib pöörduda pantkirjadega Eesti Panga poole, aidata kontokorrent-laenuga. Järelikult on need kontokorrent-laenukindlustused ja võib ära kasutada, et ennast ajutiselt välja aidata, kui tarvis. Sellega on ka see tee võimalik, ja see peaks andma täielikult rahuldava vastuse, et ühispangadel on võimalik neid pantkirju edasi anda. Kui ühispangad hakkaksid nõudma suuremal hulgal laene tagasi, siis tuleksid põllumajandusliikude üksuste kokkuvarisemised, talude oksjonid j. n. e. Pantkirjadega on ühispank aga rohkem kindlustatud, sest ei ole karta, et pantkiri kaotab oma väärtuse, või pantkiri ei tasuks oma protsendid.

Tahtsin veel puudutada riigi asundusekapitali.

Meie teame, et riigi eelarves sissetulekud vähenevad. Eelmisel aastal nägime, et riigi eelarve sissetulekud vähenesid, ja valitsus oli sunnitud kärpima. Loomulikult, et käesoleval aastal kordub samasugune asi. Majanduseminister annab ainult niipalju välja, kuipalju sissetulekuid on riigikassas. Seda peetakse nii korras, et väljaminekud on vastavad sissetulekutele. Panna uusi kohustusi riigikassa peale, kui riigikassa sissetulekud vähenevad, ei ole õige. On raske nõuda, et Majanduseminister sellele ettepanekule poolehoidu avaldaks.

Kui vaatame asundusekapitali, siis ka seal laekuvad summad vähe, kas 80 või 75%, seda on raske öelda. Sel tagajärjel, et asundusekapitalis summad vähem laekuvad, ei saa asundusekapitalist poole aasta jooksul anda välja ettenähtud summad terve aasta peale. Kui asundusekapitalis on asunikkuetele ette nähtud laenud, ja kui asunikud ei ole kätte saanud ehituselaenu, siis on see arusaadav. Asundusekapital ei saa summi ette maksta. (V a h e l h ü ü e.) Ta suudab seda aasta lõpuks teha. Eelmise aasta asundusekapital ei maksnud ka kõiki summi asunikkuetele välja. (V a h e l h ü ü e.) Osaliselt küll, vastavalt laekumisele. Praegu on laekumine 35 kuni 40%, (V a h e l h ü ü e.) aasta lõpul, loodetakse, on 75%. (V a h e l h ü ü e.) Seda ma tähendasin ka. Vastavalt sellele on ka ehitatud. Praegu on mul käes aruanne 30. septembriks ja selle aruande järgi on ehituselaenu välja antud 48%. Meie ei saa välja anda 100%, kui see meil alles sisse tulemata, ja sellest peaks igaüks aru saama. (V a h e l h ü ü e.) Meie ei taha ehituselaenu alalt protsendi-vaheraha võtta, vaid meil on asundusekapitalist ette nähtud summa, millest võiksime võtta, näituseks riikliku maaparanduselaenu fond. Sel ajal, kui talud kokku varisevad, kui nad oma majapidamisi ei suuda korras hoida, ei ole loomulik, et meie parandame maid ja korraldame seal, kus nad ei tea isegi, kas hindade languse tõttu suudavad tasuda maaparanduselaenu. Maaparanduse laenudega tuleb olla tagasihoidlik. Sealt võiks summa määrata selle vaheprotsendi katteks, see ei riku asunikkuete ehituselaenu ja ei riku ka asundusetegevust. Meie hoiame maaparanduse alal kokku, et vaadata, kuidas seisukord lähematel aastatel selgub, kas on võimalik maaparandusetoide suuremal määral edasi teha või mitte. Ja kui see nii on, siis ei võiks kellelgi selle vastu

midagi olla. (V a h e l h ü ü e.) Ma usun, kui kolme aasta jooksul selle seaduse teostame, iga aasta umbes 5 miljoni krooni suuruses või selle ümber, siis on sellest ka suur abi.

K. T o n k m a n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eksiarvamiste ärahoidmiseks tahtsin siin mõned sõnad kõnelda, mis võib-olla sellesse küsimusse ka veidi selgust toob, mispärast koonduse ridades nii selle seaduse kallale püütakse tungida. (V a h e l h ü ü e.) Ütlevad küll, et toetavad, aga nad toetasid rahaasjanduse komisjoni. Lugupeetud rkl. härra Kask, sellest tahan siin kõnelda. (V a h e l h ü ü e.) On õige, et see seadus on alles esimene pääsukene põllumeeste laenude korraldamiseks. Kui aga nüüd neid mõtteid ja sõnu analüüserrida, mis koonduse ridadest selle seaduse puhul on avaldatud, siis annab see selge pildi sellest, kuhu koonduse mehed sihivad. Koonduse üks rahaasjanduse komisjoni liikmetest ütles sõna-sõnalt järgmist: „Konjunktuur on soodne vanatalude ostmiseks, mida saab kasutada asundusetalude loomiseks.“ Siit paistab väga selgesti välja, mis sellega kätte saada tahetakse. Vaadake, laseme vanatalud oksjonile, ärme anname neile laenude korraldamiseks raha, ostame oksjonilt vanatalud odavalt ära, kus inimesed aastakümneid, isegi nende sugukonnad aastasadu on elanud, ja jagame need asundusetaludeks, see tähendab koondusemeestele ära. Nii et talude jagamispoliitika koonduse ridades on praegu käimas. Teil on selleks ka oma teened. Tuletame meelde Audru mõisad neid kuulsaid rukkissitalusid, mis olete oma meestele välja jaganud. Küsimus on selge: konjunktuur on soodne, ostame vanatalud ära ja jagame need oma meeste vahel ära. See on peapõhjus, mida tahate läbi viia. (V a h e l h ü ü e.) Teil võib-olla on väljavaateid tulevikus jälle riigitiirile pääsemiseks, et jagamisäri edasi ajada.

Siis edasi nimetasite asundusetalude majade ehitamist. Keegi ei ole asundusetalude majade ehitamisele vastu olnud, aga kui tahate vanatalud lõhkuda ja sinna uued talud, uued majad ehitada, selle vastu oleme, on küsimus, kas see ka majanduslikult kasulik on. (V a h e l h ü ü e.) Ei keeruta. Tuleb maksta endiste mõisade omanikkudele tasu. Tulevad ehitada rahvamajad ja seltsimajad, seda Teie soovitate. Praegusel korral, kus talud pankrotti lähivad, ja oksjonihamer ähvardab kaela tulla, ei saa rahvamajade ehitamisest juttu olla.

Minu arvates on esimene asi, kui on raha võimalik saada, talude saneerimine ja laenu korraldamine. Kui raha jätkub, siis alles võiks hakata rahvamaju ehitama. Nüüd tullakse ja kõneldakse siin, et seda kõiki tarvis läbi viia asundusekapitaliga. Teie vastuvaidluse põhjuseks on see, et kui anname vanataludele raha, siis ei saa neid oksjonilt enam osta. (V a h e l h ü ü d e d.) See on Teie kõnede loogiline järeldus. (V a h e l h ü ü e.) Selle vastu võitlete Teie. Teine asi, kui siin koonduse esindaja Riigikogu tähelepanu sellele juhtis, et kuidas praegune valitsus talitab rukkiostmisega, kus makstakse tänavu vähem rukki eest hinda, kui läinud aastal. Lugu ei ole nii, nagu Teie kõnelete. (V a h e l h ü ü d e d.) Lubage, lubage, ärge ärrituge, aega on. (V a h e l h ü ü e.) Meie nõudsimel, et rukk hind tuleks seaduses 20 senti peale kindlaks määrata. Ma olen seda öelnud ja kinnitan ka siin, mis õige on. (V a h e l h ü ü e.) Aga ärge segage mind, ma tulen selle küsimuse juurde tagasi. Lugu on niisugune: on õige, et eelmine valitsus tõesti 17 senti rukkikilogrammi hinnaks määras, aga valitsus võttis 17 sendiga vastu põllumehele ainult 40 puuda. (V a h e l h ü ü e.) Jah, 40 puuda igalt üksikult põllumehele. (V a h e l h ü ü e.) Ei, oodake, härra rkl. Kuris. — Valitsus võttis vastu 40 puuda rukist igalt põllupidajalt, siis tuli vaheaeg. Põllumeeste kogude rühm ütles enne jõulu, et meie ei lähe enne pühi pidama, kui ka teine rukkiost kindlaks määratakse. Selle üle löödi pikki lahinguid, Eesti Pangal pidi raskusi olema rahaandmisel. Löödi kibedaid lahinguid poole õõni ja siis saadi krediitküsimusega lõpuks hakkama. (V a h e l h ü ü d e d.) Lubage, ma kõnelen rahulikult, palun, ärge segage. (V a h e l h ü ü e.) — Löödi suuri lahinguid, ja Riigikogu lubas krediidi. Aga mis ostmata jäi, see oli rukis. Küsimus venis edasi, kuni tuli uus valitsus. Enne seda otsustas eelmine valitsus mitte enam 17 senti rukkikilogrammist maksta, vaid hoopis vähema hinna, ja kui ma ei eksi, 15 või 16 senti kg, ma selgesti ei mäleta. Kui ma ei eksi, vist oli 16 senti. (V a h e l h ü ü e.) Teise rukkiostmise juures võeti 1 sent kg maha, ja öeldi: osa rukist ostame ära, osa jääb võtmata. (V a h e l h ü ü e.) Kui aga praegune valitsus ametisse astus, ostis põllumeestelt rukki ära. Vaadake, nii on lugu. Rääkige nii, kuidas tõepoolest oli, aga teie ütlete, et praegune valitsus ei maksa rukkist kõrgemat hinda. (V a h e l

h ü ü e.) Luksustaludelt! Meil luksustaludid ei ole.

Aga mis tegi eelmine valitsus? Eelmine valitsus jättis rukki, mis väljast sisse toodud, arvele võtmata. Selletõttu oli meil äride ladudesse niipalju rukist kuhjunud, et valitsus ei saanud mingil tingimusel rukist müüa. Mulle tähendas paari päeva eest üks valitsuse liige, et valitsus rukkitaavarade pealt on kaotanud 100 miljonit senti, et ei ole saanud rukist müüa sellepärast, et meil oli rukist kaubamajade ladudes palju tagavaraks ostetud. Rukist on külluses, ja selle tagajärg oli see, et valitsus oli sunnitud kulude katteks ühe sendi võrra kilolt rukist odavamalt ostma. (V a h e l h ü ü e.) Härra Kask, olge head ja tulge seletage teisiti. (V a h e l h ü ü d e d.) Kellel ei ole rukist, loomulikult see ei saa ka müüa. (V a h e l h ü ü e.) Praegu ei maksa rukki eest keegi kõrgemat hinda. (V a h e l h ü ü d e d.) Teie oma valitsus võttis juba ühe sendi rukkikilogrammilt maha. Peale selle võtsite aga ainult 40 puuda igalt põllumehele korraga vastu, aga praegune valitsus võtab kõik rukki vastu, mis müüa pakutakse. (V a h e l h ü ü d e d.) Härra Zimmermann, teie teate sama hästi kui meie kõik, et praegune valitsus ostab kõik rukki ära korraga neilt, kellel müüa on. (V a h e l h ü ü e.) Maksab vähe hinda! Ei, maksab ju 15 senti kilolt. Põllusaaduste hinnad on palju langenud. (V a h e l h ü ü d e d.) Raskus seisib selles, et teie ei võtnud rukist vastu õigel ajal, teie hakkasite seda võtma alles veebruarikuus. Selleaegne Põllutöominister ütles rahaasjanduse komisjonis, et ma ei või midagi parata, ei ole võimalik rukist põllumeestelt osta, kui Majanduseminister ei anna raha. (V a h e l h ü ü d e d.) Kas ta oli halb või hea inimene, seda ma ei tea. (V a h e l h ü ü d e d.) Seda kirjutavad kõik lehed, et maal peetakse põllumeestepäevi ja et seal mitmesuguseid otsuseid tehakse. (V a h e l h ü ü e.) Härra Kask, ärge viige küsimust teisele pinnale, see ei puuduta käesolevat küsimust. Mis puutub üldse põllumajanduslikku olukorda, siis on kahtlemata selge, et sarnaseid raskusi, nagu praegu, ei ole põllumajanduses enne olnud. Imelik, kuid täiesti õige, nagu seda rkl. Johanson ette tõi, kus meil põllusaadusi palju on, ei ole, kuhu need paneme, selle vastu on aga inimesi näljas. See kõlab küll imelikuna, aga kui tõsist elu tähele paneme, siis näeme, et see on tõesti nii. Ei taha selle seaduse arutamise juures neid asjaolusid üksikasjalikult ette tooma hakata, aga pean

alla kriipsutama, et olukord maal iga päev halvemaks läheb, see on tõsi. Põllumajanduse saaduste hinnad on pööraselt alla läinud, selle tagajärjel ei suuda põllumehed oma kohustusi täita. Põllumehed püüavad praegu teenijaist igal tingimusel lahti saada, kui vähegi võimalik, sest kui põllumees tahab oma teenija palga välja maksta, siis peab ta pool karja maha müüma. Sellepärast on selgesti ette näha, kui niisugune olukord edasi läheb, tuleb ka maal töötavate küsimus päevakorradele. Vaadake, need on raskused, millega arvestada tuleb. (V a h e l h ü ü e.) Ka maksud on suured. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, ärge teietage, kui tahame majanduseküsimust arutada, siis kõneleme tõsiselt ja ärge tulge odavat demagoogiat tegema, nagu teie härrad seda teevad. (V a h e l h ü ü e.) Sellepärast, et teie tegite seda.

On õige, et mitte üksi meil ei ole majanduslik raskus, vaid on kogu maailmas, aga ta tundub sellepärast meil kõige raskemana, et meie väliskaubandus oleneb suurel määral ka põllumajanduse ekspordist. Kui nüüd põllumajanduse ekspord, nagu andmed näitavad, tagaspidi läheb, siis ei too see mitte üksi põllumehele, vaid kogu majanduseelule suuri raskusi enesega kaasa.

Vaheaeg kl. 19 — kl. 19.23 min.

J. F u k s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Tonkman arvas, et käesolev seadus on esimene pääsuke sel alal, millega katsutakse põllumehed raskest olukorrast päästa. Aga härra Tonkman vist on unustanud ära, et kevadel oli mõisnikkude maakrediitseltsi põhikirja uuendamise seadus, millest kogumehed leidsid põllumehe päästmist. Nii et esimeseks oli see kevadine seadus, mitte aga käesolev.

Meie teame, et mõisnikkude maakrediitseltsi seadusega ei ole kaugemale jõutud ega samme astunud, et selle panga kaudu oleks saanud põllumehe päästa, nagu kevadel põhjendati.

Härra Tonkman pidas tarvilikuks ette tuua neid väljendusi, mida väljendas meie rühma kuuluv komisjoni liige härra Kornell komisjonis. Ta tuletas meelde asundusekapitali ülesandeid ja milleks asundusekapitali eelarvesse raha võetud. Ma ei mäleta, kas Kornell'i ütetus täpselt just nii oli, nagu tsiteeris seda härra Tonkman, aga sisu oli, et Asundusekapitali seaduses on ette nähtud, et ostetakse talusid kas vabal kokkuleppel talumehega või oksjonil võist-

luspakkumisega, et pärast uutele maakasutajatele välja anda. Sellele juhtis tähelepanu komisjoni liige härra Kornell. Aga kust härra Tonkman seda võttis, et jagame koondusemeestele maad ära? See on härra Tonkman'i fantaasia, see on tema luule. Minu arvates ei ole meie rühma tegelased kasutanud talumehe halba konjunkturi, kui ta raskustesse on sattunud, vaid seda kivi võiks, kogumehed, teie ridadesse heita. Teie ridades istuvad inimesed, kes on ostnud talusid, kui nende pidajad on raskustesse sattunud. Nii on härra M. Laarman omandanud talu, nii on härra M. Martinson omandanud talu, ja nii on härra Leps oksjoneid mööda käies talu omandanud. (V a h e l h ü ü e.) See on teine küsimus. Aga tulla siia etteheiteid tegema, et asundusekapitalist ostetakse talusid selleks, et koondusemeestele neid ära jagada, ei, asundusekapital on muidugi teie inimestele pinnaks silmis, et see ei lase teid talude ostmisel opereerida vabalt ja pakkuda talupidajale talust seda, mida teie heaks arvate.

Edasi, kui härra Tonkman rukkioistu puudutades tõi ette, et möödunud aastal võeti talupidajalt 40 puuda rukkid, ja makseti 17½ senti kilogrammilt, siis peab ütleva, et käesoleval aastal võetakse kõik ja üle 1.000 kilogrammi eest kohe raha ei makseta, 15 senti maksetakse rukkikilogrammilt, põllupidaja saab 15.000 senti rukkide eest kätte, ja teadaandes on öeldud, et saamatajäänud osade vastu antakse kviitung, mille järgi raha makstakse 15. veebruaril 1932. Mis sellest iäronneb? Iärgneb see, et käesoleval aastal võetakse rukkis vähema hinnaga ära ja sellegi juures ei makseta kõike raha välja. Ei hakka mina ette tooma neid põhjusi, mis valitsust on sundinud sõiraselt talitama, seda tehku härra Tonkman ise ia võtku siis vastutus selle eest oma peale.

Edasi, kui vaatame mineva-aastast arvestust, kui taheti Eesti Pangast raha saada, siis näeme, kuidas sotsialistid sellele vastu olid, ja kuidas härra Oinas siis rahaasjanduse komisjonis näitas, et kui rukkiostuks Eesti Pangast raha laenatakse, siis Eesti Pangas kattevara langeb 7 punkti võrra ja see võib hädadohtlik olla koguni Eesti kroonile, ette tuues ka seda, et Eesti Panga põhikiri ei võimaldavat seda laenu anda. Niipea aga, kui sotsialistid valitsusse said, siis mõni päev hiljem olid sotsialistid need, kes selle laenutegemise poolt hääletasid. Nemad olid nähtavasti ära unustanud, mida nad rahaasjanduse komisjonis olid rääkinud, et kattevara võib lan-

geda ja et Eesti Panga põhikiri ei võimalda selle laenu tegemist. See tuletab meelde härra Asti väljendust ühel Riigikogu koosolekul 1928. a., kus härra Ast ütles: „Härra Teemant ja teised lugupeetud härrad. Kui teie meilt järjekindlust nõuate, siis pidage meeles, et sotsialistide järjekindlus põllumeeste kogudele on sama, mis rotile kihvt.“ Vaadake, siin on see järjekindlus.

Edasi, kui vaatame seda lauset, mis härra Tonkman ütles, et vaheltkasu ei ole kunagi nii kõrge olnud kui praegu on, siis on see jumalatõsi, härra Tonkman. See vaheltkasu on tõesti suur. Meie oleme valitsuse tähelepanu märgukirjade kaudu sellele juhtinud, et valitsus selle vastu samme astuks, aga valitsus ei ole seda kunagi kuulda võtnud. Elukallidus on odavamaks läinud, nagu statistika keskbüroo andmed näitavad, 34 punkti, võrreldes 1925. aastaga. Arupärimise puhul sugusigade müügi kohta näitasime, et 75% võeti vaheltkasu. Piirituselahingu puhul Riigikogus öeldi, et võetakse 100%, ja ajakirjanduses on ette toodud, et kanamunapaari pealt võetakse 5 senti vaheltkasu. (V a h e l h ü ü e.)

Või pealt on olukord sarnane, et või eest välisturul saab valmistaja praegu vähem, kui pütivõi maksab siseturul. Aga mis on valitsus ette võtnud välisturgude leidmiseks? Meie oleme mitu korda nõudnud, et valitsus reaalsemaid samme astuks selleks. Loomahindade kohta kõneldi, et lehmad müüakse oksjoniteel maha 3 krooni tükk, ja Tapa laadal maksis lehm 12 krooni. Harilik hind nende pealt on praegu 30—40 krooni. Rahaasjanduse komisjonis tõi nahavabrikute esindaja ette andmeid, et nemad maksavad 60 senti loomanaha kilogrammist. Nahk kaalub umbes 26—28 kilogrammi, nii et 1.600 senti saavad lihunikud juba loomanahast tagasi. Ja mis tarvitajad maksavad loomaliha? Kaubanduse-Tööstuskoja Teatajast 15. okt. s. a. on näha, et 12—18 senti nael. Kui võtame keskmiselt 15 senti nael, see on 600 senti puud. Võtame keskmiseks looma kaaluks 8 puuda, see on 4.800 senti, sinna juurde veel nahahind. See on kokku 6.400 senti. (V a h e l h ü ü e.) Maapanga juhatuse arvamine on, et 10% talusid vajavad saneerimist, aga 90% on terved, nad saavad üle kõigest omal jõul, vaid tuleb kohaneda oludele. Väga raske on aga oludele kohaneda. Põllumehed on katsunud oludele kohaneda, ja see oludele kohanemine ongi paljud raskustesse viinud. Need talud, kes laenusid ei teinud, kes esiisade viisi elanud, need ei ole nii suurtes raskustes. Nii et etteheiteid

teha, et talud ei ole oludele kohanenud, on asjata. Ega ei saada kohaneda, kui valitsus tõsiselt midagi olukorra parandamiseks ette ei võta. See kohanemine tuletab meelde juttu mõisatöölisest, kes pekka saades ütles, kes kannatab, see kaua elab, ja kannatas pekkmist niikaua kui ära suri. Meie põllupidajaid laseb praegune valitsus pekka ka niikaua majanduslikkude raskustega, kuni nad välja surevad. (V a h e l h ü ü e.) Härra Johanson, Teie küsite, millega see seletav on. Teie olete valitsusele palju lähemal, teie kaks suurt erakonda, üks on tööliste huvide kaitsja ja teine põllumeeste, on valitsuses, ja nüüd Teie tulete minu käest küsima, millega see seletatav on. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, härra Johanson, meie teame, et põllumeestel on raske korraldada linnades ühismüüki, Teil oleks palju kergem tööliste selgeks teha, et nad asutaksid kooperatiivid ja ei annaks vaheltkasu lihunikkuidele. (V a h e l h ü ü e.) Selle põllumajandusliku ühistegevuse kohta on ka teada, et ta teenib 75% vaheltkasu. Tõsine häda on põllupidajal ja samuti tõsine häda on töölisel, ja nende mõlemate suurte koalitsiooni rühmade esitajad võtavad sõna, hädaldavad ja nõuavad valitsuselt, härra Johanson just ütles, et tuleb nõuda valitsuselt. sammusid selle olukorra parandamiseks. See on silmakirjalik. Valitsuse ametisse astumise puhul ütles meie rühma esindaja, et see on luige, haugi ja vähja valitsus, need kolm elukat katsusid ka ükskord koormat vedada, aga jätsid koorma paigale. Meie valitsus on juba riigivankri kuristiku äärel vedanud, ja koorem ähvardab langeda kuristikku, kui valitsus tõsiseid samme ei astu. Nüüd on selleks viimne aeg, ja vanasõna ütleb, et parem hilja, kui mitte kunagi.

K. T o n k m a n: Austatud Riigikogu liikmed! Tundub tõesti imelikuna, kui tulakse kõnetooli ja kõneldakse põllumeeste laenudest, hinnalangusest, põllumeeste hädadest j. n. e., see tundub imelikuna sellepärast, et seda tehakse koonduse ridadest. Kui meie ütlesime aastate eest, et põllumeestel võib niisugune häda tulla, nagu praegu, siis ütlesite, et kõik on korras, kasvatage karja, müüge võid, siis lähete rikkaks. Ma tuletan üht juhtumist meelde, kui siit kõnetoolilt ütles aastate eest praegune Riigivanem härra Päts, et meil tuleb sellest hoiduda, et põllumehi laenud ei koormaks.

Kui 1926. aasta riigi eelarve puhul kõnelesin ja juhtisin Riigikogu tähelepanu

sellele, et need laenu, mis põllumees teeb, peavad ka tasutud saama, ja et selleks on tarvis kindlat põllusaaduste hinnapolitikat, siis öeldi, Tonkman tahab tole läbi viia. Kõik olgu vaba. Kõik oligi vaba kuni mineva aastani. Nüüd on aga põllumehed viidud sarnasesse olukorda, mida nii kerge parandada ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Eelmise valitsuse ajal suudeti läbi viia teatud reformid, mis põllumajandusele kaitset pakusid, aga see oli hiljaks jäänud. (V a h e l h ü ü e.) Nüüd öeldakse, et loomad ei maksa midagi. (V a h e l h ü ü e.) Lugu on aga niisugune, et Riigikogu ei ole varemalt seda küsimust tõsiselt võtnud, ja põllumees jäeti sinnapaika, kus ta oli. Kui meie ridadest öeldi, et olukord läheb tõsiseks, siis arvati, et see on tühi jutt. Nüüd on aga olukord tõsine. (V a h e l h ü ü e.) Räägime tõsiselt ja ärge tulge ja öelge ainult, et maal on kõik saadus odav ja ei ole saadusi kuhugi panna. (V a h e l h ü ü e.) Mitmekülgset majapidamist, — olen seda varem öelnud ja ütlen ka praegu. Kus on võimalik vilja kasvatada, seal tuleb vilja kasvatada, ja kus on võimalik karja kasvatada, seal karja kasvatada. Meil hävitati teraviljakasvatus sellega ära, et puudus teravilja kaitse. Viljakauplejad ütlevad, et nemad ei oleks kuidagi uskunud, et võib ühe aasta jooksul nisukasvatus niipalju edeneda, nagu praegu tundub, kus nisu väga palju kokku tuleb. Kui ma ei eksi, vist on tänavu sügisel kaks korda niipalju nisu kokku tulnud, kui läinud aasta jooksul üldse kokku tuli, ja seda praegu, kus teed ei ole soodsad vedamiseks ja viljatagavarad ei ole turule saatmiseks korraldatud. Ometi on võimalik Eestis nisu kasvatada, kuna aasta eest ütlesite, et see võimata olla. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, see oli teie vildak majandusepolitika. Kui Teie, härra Köster, olite põllutööminister, siis mina käisin mitu korda Teie kabinetis ja ütlesin, et niisugust majandusepolitikat ei tule ajada, siis ütlesite Teie, et seda omaks ei saa võtta, et anname teraviljale kaitse. Nüüd aga tulevad Teie rühma inimesed ja ütlevad, et põllumehed on hädas. Selles on süüdi Teie vildak põllumajandusepolitika, mida Teie olete aastaid juhtinud. (V a h e l h ü ü e.) Turukonjunktuur on niivõrt muutunud, et seda praegu mitu korda raskem teha on kui tol ajal. Teie nõuate asju, mis ei seisa ei meie ega Vabariigi Valitsuse võimuses, et häda ühekorraga kõrvaldada. Need on asjaolud, mis väga tõsised ja millega tuleb arvestada. Praeguse välisraha kursi languse tõttu on

peaaegu seisma jäänud liha väljavedu, ja kõik see kahju, mis saab põllumees selle läbi, on arvamata.

O. K ö s t e r (fakt. märk.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Tonkman on ennegi mulle suhu sõnu pannud, mida ma öelnud ei ole, ja teeb seda tänagi ning paistab, nagu oleks tema alati Põllutööministri kabinetis minu ajal istunud. See, mida härra Tonkman täna ette tõi minu suhtes teraviljakaitse kohta, selle üle ei ole mul mingit rääkimist härra Tonkman'iga olnud.

J u h a t a j a: Sõna on rkl. Laarman'il faktiliseks märkuseks. (V a h e l h ü ü e.)

J u h a t a j a: Rkl. Köster, ma palun kohalt valida sõnu, mis Teie tarvitate.

M. L a a r m a n (fakt. märk.): Rkl. Fuks arvas heaks siinkohal meie poole viibates tähendada, nagu oleksid põllumeeste kogude rühma liikmed põllumeeste rasket majanduslikku seisukorda selleks kasutanud, et raskustesse sattunud talusid oksjonilt osta. Pean seletuseks tähendada, et meie arvates oksjonilt talude ostmine ei ole kuritegu. Aga minu kohta igatahes see härra Fuks'i väide ei pea paika. Mina ei ole üldse talude oksjonil käinud ja ei ole sealt ühtki talu ostnud. Vabal kokkuleppel olen küll talu ostnud ja arvan, et isegi härra Fuks niikaugemale minna ei tohiks, et arvamiselt oleks, nagu peaks olema põllumeeste rühma liikmetele keelatud talude ostmine.

L. J o h a n s o n: Austatud Riigikogu liikmed! Mina, tarvitades oma rahvaesindaja õigusi, juhtisin siin tähelepanu seisukorrale, mis peipsiääres valitseb, kuna see seadus käsitab maal valitsevat rasket seisukorda. Siis selle asemel, et need rahvaesindajad, kes on käinud teistel rannikutel, näiteks Pärnumaal, oleksid siia kõnetooli tulnud ja täiendanud minu seletusi, on üks rahvaesindaja vaevaks võtnud minule kaks manitsemise kõnet pidada. See on nimelt härra Fuks. Peaksin sel puhul ütleva, et minult ei ole keegi rahvaesindaja õigusi ära võtnud. Meie Põhiseaduse ja kodukorra järgi on mul samasugused õigused, kui opositsioonis olijatel, ja nähtavasti on härra Fuks suure arusaamatuses. Seepärast soovitatakse temale hiljemalt täna öösel võtta käesoleva Põhiseaduse ja kodukorra, ning vaadata, mis seal rahvaesindaja kohta on öeldud,

siis näete, et seal ei ole keelatud kõnelda. Kõnetool on selleks, et siin rahva elu peale tähelepanu juhtida, kui seda on tarvis, ja seepärast ei tohiks tulla rahvaesindajale etteheiteid tegema. See on üks asi. (V a h e l h ü ü e.) Mina olen rahvaesindaja see ja see, mis minu nimi on, võite vaadata kvoorumiraamatust. (N a e r.) Nii on mulle ka sõna antud. Härra Esimees ei öelnud, et vaadake, selle ja selle rühma esindajal seal on sõna. Teine küsimus on see, et arutusel on tõsine seadus. See on üks neist seadustest, millega tahetakse maal raskusi vähendada. Oleksin võinud loota vähemalt mina, kui tööliste esindaja, — ma ei ole taluomanikkude esindaja, sest vähe on neid taluomanikke, kes on sotsialistideni jõudnud, lähevad veel kümned aastad, enne kui kõik taluomanikud sotsialistideks saavad. Üks osa neist juba on seda. (V a h e l h ü ü d e d.) Oleks loomulik olnud, kui taluomanikkude esindajad näitaksid, mis meil teha tuleb ja mis tegemata on jäetud. Selle asemel, et kõneleda raskustest, kostab väiklane näägutamine. Kas siis niisuguste näägutamistega meil raskustest üle saab? Teiseks, sellest näägutamisest keeb välja kahjurõõm, et vaadake, seisukord on niisugune ja läheb niisuguseks. Ma arvan, et praegu selleks põhjust ei anna linna ja maa olukord, olge teie koalitsiooni või opositsiooni, või kus teie olete. Meie ei saa asuda sel seisukohal, et mida halvem, seda parem. See seisukoht tuleb täiesti kõrvale heita. Siin kõneldakse muuseas ka sellest, et vaadake, taluperemees saab lehmast vähem hinda kui lihunik ostetud lehma nahast. Miks on see nii, ja kuidas seda korraldada, et see teisiti oleks, sellest ei räägita sõnagi. Kõneldakse sellest, et antakse 4 kuni 5 sendi eest piim ära, kuna tarvitaja ostab seda 12 sendiga. Miks see nii on? Aga selle jutuga meie küll nii edasi ei saa. Mulle näib, et peale selle on tänane koosolek, ära kuulates asunikkude esindaja juttu, üht tõendanud, et suur tarvidus teil, härrad asunikud, on põllutöökoja järele. Neid juttusid tuleks arutada põllutöökojas, seal arutada hinnaküsimust, võib-olla seal on õigem koht selle üle kõneleda. (V a h e l h ü ü d e d.) Seal on ka noorpõllumehed! — Nii et seal oleks õige koht selle üle kõneleda, mis teha põllumajanduse ühistegevuse alal, et vahet kasu nii suur ei oleks. Siin tuleb põllumeeste esindaja härra Fuks ja ütleb, et vaadake, seisukord on sellepärast niisugune, et liha maksab 30—45 senti tarvitajal, põllumees müüb aga ära 8—10 kuni 15

sendi eest kilogramm, sellepärast, et tarvitajaskonnale ei ole korraldatud sarnaseid kooperatiive, kes talumehelt ostaksid liha ilma vahelttalitajata.

(Sekretäri kohale asub sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.)

Aga, minu härrad, kas siis ei ole põllumehed ise need, kes peaksid sarnaseid ühistegelikke asutusi ellu kutsuma, kes otsekohe kaupasad tarvitajaskonnale, tööliste, kätte juhivad. (V a h e l h ü ü e.) Inglismaal teisiti! See, mis Inglismaal teisiti oli, ja need ideed, mis pidid levinema üle maailma, see on ka Eestis, on muu seas tarvitajateühisustes otsekohe pahempidi pöördud. Sellest, mis Inglismaal on, on võõriti aru saadud. Üks on selge, härra Strandman, kui seda töölised teevad, siis teevad nad seda ainult oma huvides, see on — tarvitajate huvides. Aga siin on jutt valmistajate, põllumeeste huvidest, ja see ühistegevus, mis põllumeeste huvisid peab kaitsma, see peab algatuse saama põllumeestelt. Nii et tarvitajail, neil on omad huvid, ja seal on teil õigus, et meil ei ole tarvitajate ühisalgatus kuigi kaugemale jõudnud, ja selle all töölised tõesti kannatavad. (V a h e l h ü ü e.) Erakonnapolitika! Mis erakonnapolitikasse puutub, siis kõik hääleõiguslikud kodanikud teevad seda erakonnapolitikat ja ilma selle erakonnapolitikata ei saa lõpuks osa võtta ükski kodanik poliitilisest elust. Need, kes ajavad seda juttu, et erakonnapolitikat ei tohi olla, need on ise kõige suuremad erakonnapolitika tegijad. Ilma selleta üldse ei ole võimalik poliitilisest elust osa võtta. Mina arvan, et kui tahetakse üle saada praegustest raskustest, siis küll ei saa piirduda ainult etteheidetega ja ei saa piirduda väiklaste süüdistustega ja kahjurõõmuga, vaid olukord tuleb selgeks teha, missugune see on ja vaadata, mis teha võimalik veel on ja mis teha võimalik lühema aja jooksul. See oleks palju otstarbekohasem kui tühja tuule talamine.

Põllutööminister A. J ü r m a n: Ma tahtsin veel mõned märkused teha. Esiteks selle kohta, mis härra Fuks ette kandis, et oleks soovitav olnud, et omalajal tehtud välislaenu oleks antud põllumeestele. See on siiski väga suur eksitus. Meie teame, et välislaen, mis meil tehti, läks meil maksma, kui ma ei eksi, umbes 8—9 protsenti. Kui oleks seda tõesti põllumeestele antud suuremal hulgal, siis oleksid need põllumehed täiesti hädas olnud. (V a h e l h ü ü e.)

See oleks siiski võimaldanud ja meelitanud paljusid laenu võtma. Nüüd oleksid need põllumehed raskustesse sattunud, ja sel puhul oleks siis siinatud väga ja oldud väga kurjad, et nii kergel käel on neile nii kõrge protsendiga välislaenu antud. (V a h e l h ü ü e.) Ka tööstused on hädas, et said seda laenu, aga ega seda kiita ole. Edasi tähendas vist härra Kuris, kui ma ei eksi, et Scheeli pangale olevat tahetud toetust anda. Niisugust kavatsust ei ole valitsusel olnud. (V a h e l h ü ü e.) Ei, seda ei maksa ette tuua, mida üldse olemas ei ole.

Mis nüüd puutub hindade suurusesse, siis on see tõesti üks valusamatest küsimustest. Siin on just süüdi olukord, et põllumees liiga vähe oma saadustest hinda saab. Siseturul, osalt ka välisturul, siseturul siiski rohkem, väga suur protsent läheb kaduma sellest hinnast, mis saab põllumees ja millega aine läheb tarvitajale. See on tõesti üks suurematest hädadest, et meil ei ole suudetud seni korraldada turgu. Siseturg on korraldamata niihästi liha alal kui ka teiste ainete aladel. Ei ole õige siin selles asjas valitsusele etteheiteid teha, sest valitsus saab siin kõige vähem ära teha. Meie ei taha ja ei arva, et meil valitsus hakkaks otsekohe kaupleva, vaid siin on peasiis selles, et meil seni on loomata, ellu kutsumata ühistegelised asutused, kes asuksid siseturu korraldamisele. (V a h e l h ü ü e.) Või-ekspordi alal eksporditöörid võtavad 2%. (V a h e l h ü ü e.) Selles on süüdi asjaolu, et meil korruga ühes ja samas kohas esineb mitu müüjat. (V a h e l h ü ü e.) Nad pakuvad üheteise võidu hinnad alla. (V a h e l h ü ü e.) Meie hinnavahe Taaniga on 20%. Kui võtame 10%, siis teeb see välja 3 miljonit krooni, ja 10% on kerge teha kahju hindade allapakumisega. Meil on andmeid Londonist ja Berliinist, kus ärimehed pakuvad üheteise eest hinnad alla. (V a h e l h ü ü e.) See on osaliselt nii, aga palju halvem seisukord on lihaga ja peekonialaga ja samane nähtus jälle välisturgudel, et ajavad hinnad alla. Ka on liiga suur tööstusekulu eksporditapamajadel. (V a h e l h ü ü e d.) Tapamajadelt maksu ära võtta ei saa, maksust peavad ainult tarvivilised kulud kaetama. (V a h e l h ü ü e.) Tänavu aastal on kaks korda alla tõmmatud. Tapamajade küsimus on päevakorras. Siin katsume seda lahendada, ja usun, et see tee, mis kord soovitatud sai, et tapamaju tuleb sulguda ja tööle jätta üks, on õige.

Edasi on korraldamata loomaliha turg

siseturul. Siin on suurem kõikumine hindade juures, mida maksab tarvitaja ja mida saab valmistaja. Loomaturu alal ei ole mingit organisatsiooni loodud ja kahjuks peab tähendama, et põllumehed ei ole suutnud luua organisatsiooni loomaliha kaubanduse alal ja siin on loota, et põllumehed initsiatiivi oma kätte võtavad. Valitsus võib ju siin kaasa aidata oma korraldustega, kuid ise kaupleva hakata tema ei saa. Teisest küljest võiks siiski süüdistada linnu ja linnaomavalitsusi, et nemad ei ole senini vähemaidki samme selleks astunud, et linnades luua odavamad söögimajad rahvale või võimaldada ühiskaupluste avamist paremates tingimustes, mis võiksid ise saadusi turule saata. Põllutööministeerium on saatnud märgukirju ja sooviavaldusi linnadele selles asjas. Seda küsimust on kaalutud, ja linnadele on omalt poolt ettepaneku üksikutele linnadele teinud, et need küsimused võetakse kaalumisele. Siin hea tahtmise juures, üheltpoolt põllumehed ise turulesaatmist organiseerides ja teisest küljest linna omavalitsused, organiseerides linnades tarvitajaid ja tarvitajate ühisusi, võime niikaugele jõuda, et normaalne vahekasu oleks, ja meie ei pruugiks looma 20 krooniga ära müüa. Osalt on süüdi see, et meil on seni põllumeeste juures kombeks olnud, et loomad sügisel, paari kuu jooksul, turule viiakse, ja siis siseturg ei jõua kõiki vastu võtta. Harilikult oktoobrikuus tuuakse loomad turule, siseturg on üleujutatud, ja hinnad suuresti langevad. Tuleb korraldada valmistajate poolt ainete saatmist turule ja linna omavalitsuste ning tarvitajate poolt ainete ostu linnades. See korralduse töö oleks üheks suuremaks ülesandeks, mille juurde tuleks tõsiselt asuda.

Sekretäri kohale asub sekretär **A. Schuübach**.

R. Kuris: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kasutan lühikest aega paarisõnaliseks märkuseks, kuna pikemaks sõnavõtmiseks kodukorra järgi mul õigust enam ei ole. Härra Põllutööminister kui ka põllumeeste kogude rühma esitajad ei toonud õieti midagi olulist ette. Härra Põllutööminister leidis vajalikuks ette kanda ainult diagramme, mis Riigikogu liikmetele laiali saadetud. Minul ei ole vist põhjust nende juures aega viita, kuna nad meile kõigile juba varemgi teada on. Aga minule tundub imelikuna, et Põllutööministril ei ole meie põllumeeste raske seisukorra kohta öelda midagi muud kui seda, mis statistika keskbüroo juba avalikult öelnud on. Härra

Põllutööminister muu seas märkis ära, et suurematest hädadest on see, et põllumajandusesaaduste müügi juures vaheltkasu on liiga suur ja ka korraldamata on siseturg. Kuidas on, kas Põllutööminister ei tunne enesel kui põllumajanduse juhil valitsuses olevat kohustusi asja korraldamiseks? Senised Põllutööministrid on aga teist teed käinud ja kõigi meie põllumajandusliikkude ühingute tüübiline — normaal — kava on nende välja töötatud, normaalpõhikirjad... (V a h e l h ü ü e.) need võiksid ka puudulikud olla, aga nad siiski on loonud teatud põllumajandusliku ühistegevuse süsteemi, mida kinnitab meile endiste põllutööministrite allkirju kandvad kõik senised normaalpõhikirjad. Meie praegune Põllutööminister ei tunne aga kahjuks enesel sarnaseid kohustusi olema.

Edasi härra minister puudutas siin hoiusummade küsimust ja vahekordasid ühispingaga. Kahjuks minu kõneae ei võimalda mulle pikemalt süveneda sellesse küsimusse. Seaduse järgi meie ühispingad peavad oma kohustustest hoidma 10% sularahas ehk likviidväärtustes, ja see teeb raskusi neile, anda pikaajalisi võlgasid.

Edasi härra minister konstateeris, et asunikud ei ole seni ehituslaenu saanud, ja et see olevat täiesti loomulik. Mina märkisin täpselt need sõnad üles. Ja edasi ütles härra minister, et maaparanduse fondist tuleb laenu andmisega tagasihoidlik olla, ja eriti olla see praeguses olukorras hädasti tarvilik. Minu arvates on vist meil kõigil selge, et maaparanduse laenu annab meil valitsus ainult siis, kui töö tehtud. Ma ütlen, maapangas on 300—400 inimest, kes maaparanduse töö on teinud ja siis paluvad laenu, aga Põllutööminister ütleb, et loomulik on, kui mees on töö teinud, on raha eraisikult või müüjalt võtnud, ja et talle siis laenu ei tule anda, minu arvates see võib viia talupidaja veel rohkem raskustesse.

Edasi tahaksin ma alla kriipsutada, et mis puutub võihindadesse, siis selle küsimuse lahendamiseks meie rühm esitas seaduseelnõu. Kahjuks härra minister on kõige aja selle elnõu kohta olnud eitaval sei-

sukohal. Samuti kui meie rühm esitas seaduseelnõu kinnisvaramaksu vähendamiseks 21 sendilt puhtakasurubla pealt 15 sendi peale, siis ka selles küsimuses asus Põllutööminister ja tema rühm eitavale seisukohale. Nüüd alles meie mitmekordsete pealekäimiste järele on valitsus uuesti võtnud kinnisvaramaksu kohta selle küsimuse kaalumisele. Kunas ta seda läbi viib, ei tea, sest valitsusel ei näi ruttu olevat sellega, et seda maksukoormat ära jätta, rääkimata kõigist nendest õigustatud uutest abinõudest, mis põllumajanduse tervendamiseks valitsus tegema peaks.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

10. Riigimõisade valitsuse põhimäärus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja K. T o n k m a n: Austatud Riigikogu liikmed! Rahaasjanduse komisjon, kus riigimõisade valitsuse põhimäärus läbivaatamisel oli, tegi selles kaks redaktsioonilist parandust, ja tegi seaduses ühe paranduse, mis ette näeb, kuidas riigimõisade tööliste vanaduse korral tuleb abi anda. Muus osas ühines rahaasjanduse komisjon Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu ja seletuskirjaga. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

11. Maaseadusega võõrandatud maade peale kinnistatud hüpoteekide kustutamise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. J õ e ä ä r.

Juhataja: Ma jätan ära seaduseelnõu paragrahvide teksti ettekandmise III lugemisel.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

Juhataja: Päevakord on läbi. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.15 min.

Õige.

Kinnitan.

